

## KONFUCIANIZMO REIKŠMĖ FORMUOJANT GEROVĖS VALSTYBĘ: RYTŲ AZIJOS ATVEJIS

**Giedrė Svirbutaitė-Krutkienė**

*Mykolo Romerio universitetas (Lietuva)*

### **Anotacija**

Kaip kultūros paveldas vertinamas konfucianizmas ir jo principai turi didžiulę reikšmę formuojant gerovės valstybę bei užtikrinant socialinės gerovės plėtrą Rytų Azijos regione. Straipsnyje siekiama išnagrinėti konfucianizmo raiškos būdus ir įtaką formuojant gerovės valstybę Rytų Azijos regione. Įrodyta, kad Konfucijaus gerovės valstybei būdingas menkas valstybės kišimasis ir investicijos į socialinę gerovę, gana stiprūs šeimyniniai ryšiai, šeimos atsakomybės ir pareigos pabrėžimas sprendžiant socialines problemas, familializmas, patriarchalinė hierarchija ir kt. Konfucionizmo principai skatina trisluoksnę socialinės pagalbos sistemą, kuri apima šeimyninį, bendruomeninį ir vyriausybinių sluoksnius mažėjančia prioritetų tvarka. Straipsnyje taikomi mokslinės literatūros analizės, sintezės ir aprašomasis analitinis metodai.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: konfucianizmas, gerovės valstybė, Rytų Azija.

### **Abstract**

Regarded as part of the cultural heritage, Confucianism and its principles play a major role in shaping the welfare state and the development of social welfare in the East Asia region. This article aims to analyse the expression and influence of Confucianism on the formation of the welfare state in the East Asia region. The Confucian welfare state has been shown to be characterised by low state intervention and investment in social welfare, relatively strong family ties, an emphasis on family responsibilities and duties in solving social problems, familialism, patriarchal hierarchy, etc. The principles of Confucianism promote a three-tier system of social assistance that includes family, community and governmental layers, in descending order of priority. In the article, the author provides an analysis of scientific literature and foreign research material, and uses synthesis and descriptive analytical methods.

KEY WORDS: Confucianism, welfare state, East Asia.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v87i2.2318>

### **Įvadas**

Konfucianizmą daugelis Vakarų ir Rytų mokslininkų vertina kaip pagrindinį kultūros paveldą Rytų Azijos šalyse. Kai kurie analitikai, pabrėždami konfucianistinių principų reikšmę formuojant socialinės gerovės plėtrą, pabrėžia unikalius susitarimų dėl gerovės Rytų Azijoje aspektus. Teigiama, kad Konfucijaus iškeltos vertybės, tokios kaip kruopštumas, darbštumas, didelis dėmesys švietimui, pareigingumas, padėjo Rytų Azijos šalims pasiekti greitą ekonomikos augimą ir būtent konfucianistinė kultūra padarė didžiulę įtaką Azijos gerovės modeliui, kai socialiniai poreikiai paprastai tenkinami rūpinantis ir palaikant konkrečias šeimas (Sung, Pascall, 2014). Konfucijaus kultūros pagrindas – produktyvistinis etosas, kur ypač

vertinamas sunkus darbas, darbo našumas, efektyvumas ir lankstumas. Šios savybės leido Rytų Azijos vyriausybėms išlaikyti gerovės sistemas patiriant nedideles išlaidas, palyginti su Vakarų šalimis, ir labai produktyvią bei efektyvią ekonomiką (Leung, 2020).

Yra rimtų priežasčių kartu su tradicija analizuoti gerovės valstybės politiką atsižvelgiant į konfucianizmą, kurią pradėjo C. Jones'as (1993) – konfucianizmo reikšmę ir įtaką gerovės ideologijai. C. Jones'o tyrimas, kuriuo siekta atsakyti į klausimą, ar Rytų Azijos valstybės galėtų patekti į tradicine tapusią G. Esping-Andersen'o trijų gerovės valstybės režimų tipologiją, atskleidė, kad konfucianistinių paveldą turinčias Rytų Azijos šalis reikėtų priskirti kitam gerovės kapitalizmo pasauliui. C. Jones'o tyrimas pateikia dvi žinutes: pirma, kadangi šios šalys turi gilią Konfucijaus ideologijos šaknis, jos sudaro paskirą gerovės režimo kategoriją; antra, konfucianizmo principai išlieka svarbiu gerovės valstybę Rytų Azijoje formuojančiu veiksniu.

Atsižvelgiant į tai, šiame straipsnyje keliami mokslinė problema, kokia konfucianizmo reikšmė Rytų Azijos regione formuojant gerovės valstybę? Svarbu pabrėžti, kad yra ir kitų galimų perspektyvų, kurios susijusios su Rytų Azijos valstybių socialinės politikos modelių ir gerovės sistemų ypatybių apibūdinimu, klasifikavimu bei konceptualizavimu, tačiau šiame straipsnyje pagrindinis dėmesys skiriamas būtent konfucianizmui. Straipsnio tikslas – išnagrinėti konfucianizmo raiškos būdus ir įtaką formuojant gerovės valstybę Rytų Azijos regione. Tikslui pasiekti formuluojami tokie uždaviniai: 1) apibrėžti Rytų Azijos gerovės valstybės modelį ir identifikuoti esmines jo savybes; 2) apžvelgus konfucianizmo raiškos aplinkybes, įvertinti jo poveikį formuojant Rytų Azijos gerovės valstybes.

Bendroji darbo metodologija ir taikyti metodai: Rytų Azijos gerovės valstybės modelio apibrėžimas, konfucianizmo reikšmės vertinimas atliktas ne tik gnoseologiniu (pažinimo), bet ir aksiologiniu (vertybiniu) požiūriu, autorė rėmėsi susisteminta užsienio autorių atliktų tyrimų medžiaga, jų pagrindu paskelbtais straipsniais bei monografijomis anglų kalba. Straipsnyje remtasi, autorės požiūriu, reikšmingiausia ir naujausia mokslinė literatūra nagrinėjama tema, taikyti sintezės ir aprašomasis analitinis metodai.

## 1. Rytų Azijos gerovės valstybės modelis

Savo 1990 m. knygoje „Trys gerovės kapitalizmo pasauliai“ (angl. *The three worlds of welfare capitalism*) G. Esping-Andersen'as pateikė 18-os Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) gerovės valstybių tipologiją, pagrįstą trimis principais: dekomodifikacijos (asmens išsivadavimas nuo būtinybės dalyvauti darbo rinkoje, išlaikant pagrindinius gyvenimo standartus), sociali-

nės stratifikacijos (visuomenės susiskaldymas į socialinius sluoksnius), valstybės, rinkos ir šeimos tarpusavio santykių. Šių principų veikimas lėmė gerovės valstybių padalijimą į tris idealių režimų tipus: liberalųjį, konservatyvųjį korporatyvinį ir socialdemokratinį. Natūralu, kad ilgainiui mokslinės bendruomenės diskusijos paskatino kurti alternatyvias tipologijas, siekiant atskleisti aspektus, kurie nenagrinėti pirminėje G. Esping-Andersen'o tipologijoje, taip praplečiant į analizę įtrauktų valstybių spektrą ir labiau atsižvelgiant į kitus kintamuosius, pavyzdžiui, viešųjų paslaugų vaidmenį, valstybės politiką, lyčių įtaką ir kt. (Bambra, 2007).

Taigi pagrindinis G. Esping-Andersen'o darbas apie gerovės režimus kapitalistinėse visuomenėse kėlė karštas diskusijas. Vienas iš aspektų, dėl ko jo tyrimas kritikuojamas, yra tas, kad jis neatsižvelgė į Azijos šalis. Dešimtojo dešimtmečio pradžioje ir viduryje spartus Rytų Azijos šalių ekonomikos augimas paskatino tikėti Rytų Azijos gerovės modelio pranašumu. Šis modelis, rodos, įveikė tradicinio Vakarų gerovės modelio apribojimus, kurie apėmė kritiką dėl socialinių išteklių švaistymo, ekonomikos augimo slopinimo, socialinių išlaidų didinimo ir negebėjimo nukreipti juos tiems, kuriems to labiausiai reikia (Sung, Pascal, 2014). Rytų Azijos gerovės modelis – priešingai, rodės, tenkina socialinius poreikius ir puoselėja darnią visuomenę, kartu lemia palyginti mažas valstybės išlaidas.

Paprastai siekiant suprasti Rytų Azijos gerovės modelio „sėkmę“ pateikiami du paaiškinimai. Pirmąjį pateikė I. Holliday'us (2000) ir kiti mokslininkai, jis pagrįstas politine ekonomija. Remiantis šiuo požiūriu, Rytų Azijos šalių produktyvistinės gerovės modelis skatina dirbti ir laikytis atitinkamų darbo etikos principų, padeda išlaikyti darbščią ir lanksčią darbo jėgą, palaiko valstybės nesikišimo (angl. *laissez-faire*) kapitalizmo politiką ir lemia konkurencingą ekonomiką. Kitą paaiškinimą pateikė C. Jones'as (1993), jis pabrėžė „Rytų kultūros“ (arba konfucianizmo) vaidmenį stabilizuojant Rytų Azijos visuomenę. Ši visuomenė vaizduojama kaip sudaryta iš glaudžiai tarpusavyje susijusių šeimų, kurios teikia tarpusavio paramą. Tai lemia visuomenės, kuriai būdingas skirtingų tautybių, lyčių ir klasių žmonių bendradarbiavimas, darną. Kadangi išlaikoma socialinė sanglauda, vyriausybės išlaidos gerovei yra nedidelės (Chan, 2008). Šie du paaiškinimai leidžia suprasti Rytų Azijos regiono gerovės sistemų ypatumus, ypač šalių, kur ekonomikos augimas spartus, kaip Honkongas, Japonija, Singapūras, Pietų Korėja ir Taivanas.

Nagrinėjant Rytų Azijos regiono gerovės valstybės modelį, svarbu pastebėti, kad regiono šalių politinės, socialinės ir ekonominės sistemos išties skirtingos, skiriasi ir jų socialinio bei ekonominio išsivystymo lygis, pasirinktas vystymosi kelias. Pavyzdžiui, Kinija nusprendė pertvarkyti savo socialistinę užimtumo sistemą, kad tenkintų ekonomikos reformos poreikius ir galėtų pereiti prie rinkos ekonomikos. Pietų Korėja sekė Japonija, priimdama kai kuriuos Bismarko gerovės modelio aspektus. Tuo tarpu labiau į rinką orientuotos Singapūro ir Honkongo

ekonomikos vaidina labiau likutinį vaidmenį socialinėje politikoje, tai lemia didelę pajamų nelygybę (Sarfati, 2006). Vis dėlto skirtingi autoriai pripažįsta šių šalių bendrą konfucianizmo kultūros paveldą: šeimos ir bendruomenės solidarumas, paternalizmas, verslumas, švietimo ir valstybės koordinavimo akcentavimas. Rytų Azijos šalis sieja tam tikri bendri dalykai, susiję su jų gerovės sistemomis, kurios grindžiamos konfuciškuoju gerovės valstybės modeliu (Leung, 2014).

Rytų Azijos gerovės valstybių tyrimai atskleidė, kad šios šalys, nors turi tam tikrų liberaliojo ar konservatyviojo modelių elementų, vis dėlto neatitinka nė vieno iš trijų G. Esping-Andersen'o gerovės valstybės modelių (tipų), tad turėtų sudaryti paskirą trijų modelių tipologiją išplečiantį gerovės valstybės modelį. C. Jones'as pateikė atspirties tašką vėlesnėms studijoms, pristatęs Rytų Aziją apibrėžiančią Konfucijaus gerovės valstybės teoriją (sampratą), kuria remtasi ir dalyje vėlesnių tyrimų. Remiantis šia teorija (Konfucijaus kultūra), šeimos ir giminystės socialinis vaidmuo ypač stiprus, socialiniu požiūriu silpnesni asmenys pirmiausia remiasi savo šeimos tinklais, šeima rūpinasi savo senyvo amžiaus žmonėmis, bendrovės – savo darbuotojais (Choi, 2007).

Konfucijaus socialinės gerovės modelis remiasi populiariuoju konfucianizmu, kuris suprantamas kaip vertybių ir draudimų rinkinys, kiekvienoje šalyje jis taikomas šiek tiek skirtingai. Pavyzdžiui, Kinijos visuomenėje konfucianizmas susietas su budizmu ir daoizmu, Japonijoje derinamas su šintoizmu, tuo tarpu Singapūre – su vietinėmis Malajos religijomis (Leung, 2014).

Konfucijaus gerovės valstybei būdingas menkas valstybės kišimasis ir investicijos į socialinę gerovę, nepakankamai išvystytas viešųjų paslaugų teikimas, šeimos svarba, siekiant užtikrinti socialinę apsaugą (Bambra, 2007). Anot C. Jones'o (1993), Konfucijaus gerovės valstybė gali būti įvardijama kaip „namų ūkio“ gerovės valstybė, tvarkoma tradicinės konfucianistinės šeimos stiliumi, kuriai būdingas konservatyvusis korporatyvizmas be darbuotojų, t. y. jiems nedalyvaujant (vakarietišku stiliumi), subsidiarumas be bažnyčios, solidarumas be lygybės ir valstybės nesikišimo (angl. *laissez-faire*) be libertarizmo. Konfucianizmas gerovės kontekste taikytas kaip priemonė, siekiant įteisinti ribojančią socialinę politiką reaguojant į vidaus ir išorės iššūkius. Konfucijaus akcentuotos savarankiškumo ir stiprios šeimos institucijos vertybės – bendras Rytų Azijos gerovės režimų, kur nedidelės socialinės išlaidos, bruožas (Sarfati, 2006).

Konfucijaus gerovės modeliui būdingi gana glaudūs šeimyniniai ryšiai, šeimos atsakomybės ir pareigos pabrėžimas sprendžiant socialines problemas, be to, konfucianizmo kryptiniai būdingos tokios savybės, kaip altruizmas, socialinė integracija, socialinė darna (paremta šeimos atsakomybės ir pareigos principais arba hierarchinėmis atsakomybės ir globos taisyklėmis) (Leung, 2020). Iš šeimos paprastai

tikimasi, kad ji spręs socialines problemas, tuo tarpu vyriausybės parama tenka tik tiems, kurie negali sau padėti.

Konfucijaus socialinė filosofija, pagrįsta šeimos centriškumu ir akcentuojanti neformalią bendruomenės veiklą paskirstant socialinę gerovę, vertinama kaip likutinės (angl. *residual*) gerovės modelio kultūros ištakos. Konfucijaus šeimos samprata iš esmės susijusi su idealios visuomenės koncepcija, pagrįsta bendromis viena kitą papildančiomis pareigomis (Hämäläinen ir kt., 2017). Konfucianizmas gerovės kontekste taikytas kaip priemonė, siekiant įteisinti ribojančią socialinę politiką, reaguojant į vidinius ir išorinius šioms visuomenėms kylančius iššūkius, įskaitant globalizaciją. Konfucijaus propaguojamas pasitikėjimas ir rūpinimasis savimi, tvirtos šeimos institucijos pabrėžia bendrą Rytų Azijos socialinių režimų, kur socialinės išlaidos nedidelės, ypatumą (Walker, Wong, 2005). Šios bendros vertybės pagrindžia bendro Rytų Azijos gerovės valstybės modelio egzistavimo galimybę.

## 2. Konfucianizmo reikšmė formuojant Rytų Azijos gerovės valstybę

Didžioji kinų filosofinė ideologija, kurią pateikė Konfucijus (551–479 m. pr. Kr.) ir Mencijus (372–289 m. pr. Kr.), teigė, kad šalies valdymo pagrindas yra šeimos valdymas, tuo tarpu šeimos valdymo pagrindas – savivertė bei moralė. Pasaulį galima užkariauti tik pačiam ugdantis ir valdant šeimą (Hämäläinen ir kt., 2017). Konfucijus gyveno didžiulės socialinės ir politinės krizės Kinijoje laikotarpiu, tad jo mokymas siekė padėti žmonėms ir karaliams kurti tvarką ir taiką. Konfucianizmas apima etinius ir moralinius dorybės principus (ypač lojalumą, sąžiningumą ir mandagumą), taip pat geranoriškumą, žmoniškumą ir savirefleksiją (Berman, 2010). Konfucianizmo ideologijoje santykiai grindžiami hierarchijos principu, ypač akcentuojant pareigą ir atsakomybę. Konfucijus tikėjo tuo, kad jei visi tinkamai atliktų savo pareigas, visuomenė būtų darni, stabili ir nekiltų karų.

K. Lin'as savo knygoje „Konfucijaus gerovės klasteris“ (angl. *Confucian Welfare Cluster*) taikydamas kultūrinę lyginamąją gerovės raidos analizę Rytų Azijoje įrodė, kad Rytų (arba konfucianistinė) Azija yra paskiras gerovės klasteris, kur Konfucijaus ideologija išlieka galinga jėga visuomenėje. Konfucianizmas, pagrįstas Konfucijaus ir Mencijaus doktrina, teigia, kad kiekvienas turėtų gerbti šeimą ir prisidėti prie visuomenės bendro gėrio.

Konfucijaus humanizmo ir moralės ideologija užtikrina, kad socialinės paslaugos teikiamos, laikantis grupiškumo (kuris suvokiamas kaip priklausymas konkrečiai grupei, šeimai) principo, tokios dorovės normos (Lin, 1999). Konfucijaus tvarką sudaro šie esminiai elementai: familializmas, hierarchinis grupiškumas, moralizmas ir valstybinis paternalizmas bei autoritarizmas.

Konfucianizmas labai paveikė tradicinius šeimos santykius. Žemės ūkio ekonomikos eroje šeima laikyta pradiniu socialinio bendravimo vienetu, kuris atlieka beveik kiekvieną šeimos nariams svarbią funkciją – priežiūros, globos, finansinio aprūpinimo ir kt. Šeima pati išsimaitino ir rūpinosi visais šeimos nariais. Ji suvokta kaip ekonominis ir socialinis vienetas. Pagarba, savidrausmė ir pareigos jausmas buvo pagrindinės konfucianizmo dorybės.

Tradicinės šeimos samprata pagrįsta patriarchaline hierarchija, tikėtasi, kad moteris padės vyrui ir vaikams. Vaikai auklėti taip, kad nusistatytų ir priimtų savo socialines pozicijas bei vaidmenis ir individualius interesus susietų su bendra atsakomybe bei bendruomenės dvasia (Hämäläinen ir kt., 2017). Konfucijaus šeimos institutas pabrėžia šeimos normas, tarpusavio priklausomybę ir socialinius ryšius. Moralės normų diegimas verčia žmones vykdyti savo pareigą, rūpinantis artimaisiais (Lin, 1999). Tradiciškai šeiminiis gyvenimas grindžiamas pareigomis paremtu etiniu mąstymu, kai šeimos (ir platesnius socialinius bei politinius) santykius lemia pareigos jausmas, įsipareigojimai ir taisyklės. Mokymas apie sūniško ir broliško pamaldumo dorybę pakeltas į socialinio valdymo lygmenį, kalbant apie „etinės politikos esmę ir šaknis“ (Hämäläinen ir kt., 2017, p. 4).

Socialinėje santvarkoje ypač svarbi bendruomenės idėja, kuri remiasi ištikimybe, abipusiškumu ir bendra atsakomybe. Šeimos ir bendruomenės yra atsakingos už savo vaikų auklėjimą ir gerovę, o individo nesėkmė rodo bendrą stigmą. Tiek formalios, tiek neformalios kultūros normos pareigų, autoritetų ir etiketo prasme tradiciškai grindžiamos patriarchaline šeimos hierarchija ir tikslia kolektyvine tvarka (Hämäläinen ir kt., 2017).

Dažnai teigiama, kad Rytų Azijos gerovės modelio sėkmė pagrįsta glaudžiais giminytės ryšiais ir šeimos parama, tad žmonėms socialinė gerovė mažiau svarbi. Be to, sėkmingos Konfucijaus gerovės valstybės samprata remiasi prielaida, kad Rytų Azijos visuomenės yra darnios, o konfliktai dėl etninės kilmės, rasės, lyties ar klasės pasitaiko retai. Manoma, kad šiose šalyse socialinė nelygybė, kamuojanti Vakarų šalis, mažiau svarbi arba jos iš viso nėra (Chan, 2008). Tad reikšmingas konfucianizmo, kartu ir Rytų Azijos bruožas yra familializmas (šiuo atveju familializmas nurodo svarbų šeimos vaidmenį ir pareigą teikiant socialinį aprūpinimą, kai šeima, o ne valstybė yra pirmoji socialinę gerovę ir paslaugas teikianti instancija), keliantis klausimą, tai yra solidarumo ir pagarbos kultūros atspindys ar labiau ekonominė būtinybė, nesant kitų alternatyvų, t. y. valstybės, kaip gerovės teikėjos, vaidmuo neryškus, tad savo gerove kiekvienas turi rūpintis pats. Tokiuose asmeniniuose santykiuose įtvirtinto atsakingumo samprata atitinka konfucianistinį paveldą ir tradicijas, pabrėžiančias pareigų vykdymą (Berman, 2010).

Atsižvelgiant į šeimos instituto ir familializmo reikšmę Konfucijaus mintyje, pasitikėjimas šeimos gerovės vaidmeniu lemia lyčių santykius ir moterų padėtį

visuomenėje (Chan, 2008). Konfucianizmas šeimos idėjoje pabrėžė vyrą kaip savo šeimos šeiminką, tuo tarpu moters tikslas – užtikrinti tėvystę. Daugelis moterų Rytų Azijos gerovės valstybėse susiduria su dilema, kurią sukėlė Konfucijaus mokymo ir šiuolaikinio gyvenimo prieštaravimas. Pasak L. Leung (2020), moterų gerovę konfucianizmas lemia trimis aspektais:

1. Laikantis principų, kuriais pagrįsti patriarchaliniai, hierarchijos principu formuojami socialiniai santykiai, tikimasi, kad moterys laikysis tėvo ir vyro nustatytų taisyklių, kaip būtinybę priimdamos tam tikras pareigas šeimoje. Šis lyčių santykių modelis sukuria nelygiaverčius vyrų ir moterų galios santykius šeimoje.
2. Altruizmas, socialinė integracija ir darna, kurią skatina konfucianistinis mokymas, remiasi šeimos narių atsakomybės ir hierarchinės tvarkos principais. Šeimos, kaip darnos, išlaikymas, rūpinimasis vaikais ar pažeidžiamais šeimos nariais laikomas natūraliu moters vaidmeniu ir paklusnios žmonos pareiga.
3. Tvirti autoritariniai ir hierarchiniai konfucianizmo skatinami socialiniai santykiai sumenkino moterų politines teises, nes moterys veikė tik šeimoje, jos pašalintos iš viešųjų erdvių.

Konfucijaus įtaką moterų padėčiai visuomenėje geriausiai paaiškina vadinamoji trijų paklusnumų dorybė – „tėvui, vyrui ir sūnui“ (Sung, Pascall, 2014). Konfucijaus mokymas pasitelktas, siekiant pateisinti lojalumą valdžiai ar valdovui feodalinėje visuomenėje, valstybei ar įmonei šiuolaikinėje visuomenėje. Ši hierarchinių santykių grandinė apėmė ir moterų pavaldumą vyrams (Ito, 2014).

Vis dėlto dėl industrializacijos, urbanizacijos, migracijos, moterų dalyvavimo darbo rinkoje ir pastaruoju metu propaguojamos lyčių lygybės pastebimi šeimos struktūros ir šeimos santykių politikos pokyčiai. Tačiau, nors vis aktyvesnis moterų dalyvavimas darbo rinkoje rodo socialinius ir kultūrinius pokyčius Rytų Azijoje, svarbu pažymėti, kad tradiciniai lyčių vaidmenys šeimoje ir apskritai visuomenėje vis dar vyrauja. Taigi teisinga būtų teigti, kad Rytų Azijos šalyse tradicija ir modernumas egzistuoja kartu: Vakarų lyčių lygybės idealų įtaka ir tradicinės konfucianistinės patriarchalinės šeimos sistemos šiose visuomenėse susipynusios.

Konfucianizmui veikiant, puoselėjama trisluoksnė socialinės pagalbos sistema, kuri apima šeiminių, bendruomeninių ir vyriausybinių sluoksnius mažėjančia prioritetų tvarka. Šeimą galima vadinti pirmąja ir pagrindine daugiasluoksnės pagalbos sistemos pakopa. Ji yra svarbiausias socialinis konfucianizmo etikos vienetas. Bendruomenė (arba socialiniai tinklai) – antroji pagalbos pakopa. Konfucijaus geranoriškumo požiūris pagrįstas tuo, kad pagalba iš šeimos ir bendruomenės turėtų būti pirminė, palyginus su vyriausybės teikiama pagalba. Tokia bendruomenės

idėja kilo iš valstiečių (kaimo), kurie kartu gyveno ir paprastai dirbo žemės ūkyje tiek bendruomenės, tiek savo šeimos labui. Trečioji pakopa tenka vyriausybei. Visi konfucianizmo klasikai mano, kad vyriausybės pareiga – teikti pagalbą savo pavaldiniams, rūpintis jų materialine gerove. Vyriausybė turėtų įgyvendinti tris esminius dalykus: 1) užtikrinti, kad kiekvienas turėtų darbą ir užsitikrintą pragyvenimą; 2) išlaikyti mažus mokesčius, kad žmonės galėtų sutaupyti; 3) skatinti žmones rūpintis savo šeima ir artimaisiais, padėti vieni kitiems ligos ar ekonominio neprieklausios laikotarpiu (Chan, 2003). Viena tokios daugiasluoksnės sistemos atsiradimo priežasčių – istorinė: ankstesnės vyriausybės neturėjo tiek administracinių ir finansinių galimybių, kad priimtų visavertės gerovės valstybės vaidmenį. Kitos priežastys susijusios su konfucianizmu, kur pirmenybė teikiama daugiasluoksnei pagalbos sistemai, tikintis, kad šeima ir bendruomenė prisiims esmines pareigas, užsitikrinant gerovę. Tai aktualu ir šiandien.

Apibendrinus, pasak J. Chan'o (2003), galima skirti tris Konfucijaus etikos principus:

1. Socialinė parama turėtų būti visų pirma teikiama šeimos ir socialinių tinklų pagrindu. Šeimos nariams tenka pagrindinė atsakomybė rūpintis vienas kitu. Šeimos ir socialiniai tinklai paprastai kuriami savanoriškai meilės ir rūpinimosi vienas kitu pagrindu. Tikima, kad gerovės pagalbos sistema yra veiksmingesnė, jei pagrįsta savanorišku globėjo įsipareigojimu. Be to, šeimos ar bendruomenės gali veiksmingiau reaguoti į individualius asmenų poreikius nei biurokratinėmis normomis pagrįsta sistema.
2. Vyriausybės sankcionuota teisė į gerovę turėtų būti traktuojama kaip atsarginė priemonė. Vyriausybės pagalba būtina, suirus šeimos ir bendruomeniniams ryšiams. Taigi vyriausybės pagalba būtina, tik jos neužtikrina pirmosios dvi pakopos.
3. Gerovės sistema neturėtų skatinti žmonių vengti asmeninės atsakomybės rūpintis savo šeimos nariais. Anot konfucianizmo šalininkų, priimant vyriausybės sankcionuotas gerovę užtikrinančias paslaugas, augtų žmonių priklausomybės nuo valdžios tendencijos. Aktyvus vyriausybės dalyvavimas gali skatinti žmones mažiau įsipareigoti. Būtų neteisinga manyti, kad ten, kur baigiasi asmeninė atsakomybė, prasideda vyriausybės atsakomybė, visų pirma reikėtų naudotis šeimos, labdaros grupių, savanoriškais principais veikiančių asociacijų, savitarpio pagalbos draugijų ir visuomenės ištekliais.

Taigi konfucianizmo įtaka ir vaidmuo formuojant socialinę politiką ir gerovės valstybę nepaneigiama, tačiau nereikėtų to pervertinti. Valstybės socialinės politikos vaidmuo išlieka lemiamas industrializacijos procesuose, pavyzdžiui, Japonijoje ir Pietų Korėjoje tai leido autoritarinėms valstybėms įvesti intervencines priemo-



nes, kurios įgalino greitą industrializaciją ir ekonomikos augimą, nesijaudindamos dėl socialinio poveikio. Štai A. Walker'is ir C. Wong'as (2005) savo tyrime pabrėžia politinės ideologijos vaidmenį ir sumenkina konfucianizmą, kaip šiuolaikinį socialinės politikos aspektą Rytų Azijoje. Jie teigia, kad analizuojant Rytų Azijos gerovės režimus praeityje ir dabar konfucianistinės kultūros įtaka pervertinta. Jų nuomone, konfucianizmą reikėtų suprasti kaip politinės ideologijos papildymą, Rytų Azijos vyriausybėms formuojant socialinę politiką. Taigi analizuojant Rytų Azijos atvejį, teisinga būtų teigti, kad nepaisant urbanizacijos, industrializacijos, ekonominės globalizacijos ir kitų socialinių, politinių bei ekonominių priežasčių, konfucianizmo, kaip kultūros paveldo, įtaka išlieka, o gerovės valstybės politika ir kultūra neišvengiamai tarpusavyje susijusios.

## Išvados

1. Nepaisant tam tikrų Rytų Azijos valstybių politinių, socialinių ir ekonominių sistemų skirtumų, šio regiono gerovės valstybių tyrimai atskleidė, kad Rytų Azijos šalys, nors turi tam tikrų liberaliojo ar konservatyviojo modelių elementų, tačiau nė vieno iš trijų G. Esping-Andersen'o gerovės valstybės modelių (tipų) neatitinka, tad turėtų sudaryti paskirą gerovės valstybės modelį.
2. Vienas iš Rytų Azijos gerovės modelio ir jo veiksmingumo paaiškinimų remiasi kultūriniu požiūriu ir pabrėžia konfucianizmo vaidmenį bei įtaką Azijos gerovės modeliui, apimančiam šeimos ir bendruomenės solidarumą, paternalizmą, verslumą, švietimo ir valstybės koordinavimo akcentavimą.
3. Konfucijaus gerovės valstybei būdingas menkas valstybės kišimasis ir investicijos į socialinę gerovę, gana tvirti šeimyniniai ryšiai, šeimos atsakomybės ir pareigos pabrėžimas sprendžiant socialines problemas, kai socialiniai poreikiai tenkinami rūpinantis ir palaikant konkrečias šeimas, taip pat familializmas, bendruomeniškumas, patriarchalinė hierarchija bei kolektyvinė tvarka.
4. Konfucianizmo įtaka lėmė trisluoksnę socialinės pagalbos sistemą, kuri apima šeiminių, bendruomeninių ir vyriausybinių sluoksnius mažėjančia prioritetu tvarka, kai šeima suprantama kaip pagrindinė pagalbos sistemos pakopa, tuo tarpu vyriausybė – tik kaip atsarginė parama, veikianti pirmosioms dviem negalint suteikti būtinos pagalbos.

## Literatūra

Bambra, C. (2007). Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research. *Journal of Epidemiology Community Health*, Vol. 61 (12), p. 1098–1102.

## KONFUCIANIZMO REIKŠMĖ FORMUOJANT GEROVĖS VALSTYBĘ: RYTŲ AZIJOS...

- Berman, E. M. (2010). Public Administration in East Asia: Common Roots, Ways, and Tasks. In E. M. Berman, M. J. Moon, H. Choi (eds.). *Public Administration in East Asia. Mainland China, Japan, South Korea and Taiwan*. London: Routledge.
- Chan, J. (2003). Giving Priority to the Worst Off: A Confucian Perspective on Social Welfare. In D. A. Bell, H. Chaibong (eds.). *Confucianism for the Modern World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chan, K. W. (2008). Deconstructing the Asian welfare model: social equality matters. *Journal of Asian Public Policy*, Vol. 1(3), p. 302–312.
- Choi, Y. J. (2007). A New Theoretical Idea of East Asian Welfare Regimes. *Barnett Papers in Social Research*, Vol. 3, p. 1–26.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Hämäläinen, J., Chen, H., Zhao, F. (2017). The Chinese welfare philosophy in light of the traditional concept of family. *International Social Work*, Vol. 62 (1), p. 1–16.
- Ito, K. (2014). Emerging Culture Wars: Backlash against ‘Gender Freedom’ (Jenda Furi in Japanese). In S. Sung, G. Pascall (eds.). *Gender and Welfare States in East Asia: Confucianism or Gender Equality?* London: Palgrave Macmillan.
- Jones, C. (1993). The Pacific challenge: Confucian welfare states. In C. Jones (eds.). *New perspectives on the welfare state in Europe*. London: Routledge.
- Leung, L. C. (2014). Confucian Welfare: A Barrier to the Gender Mainstreaming of Domestic Violence Policy in Hong Kong. In S. Sung, G. Pascall (eds.). *Gender and Welfare States in East Asia: Confucianism or Gender Equality?* London: Palgrave Macmillan.
- Leung, L. C. (2020). Gender mainstreaming childcare policy: barriers in a Confucian welfare society. *Journal of International and Comparative Social Policy*, Vol. 30(1), p. 41–52.
- Lin, K. (1999). Confucian Welfare Cluster: A Cultural Interpretation of Social Welfare. *Journal of Contemporary Asia*, Vol. 61(4), p. 558–560.
- Sarfati, H. (2006). East Asian Welfare Regimes in Transition: From Confucianism to Globalisation by Alan Walker, Chack-kie Wong. *Relations Industrielles/Industrial Relations*, Vol. 61(3), p. 540–545.
- Sung, S., Pascall, G. (2014). Introduction: Gender and Welfare States in East Asia. In S. Sung, G. Pascall (eds.). *Gender and Welfare States in East Asia: Confucianism or Gender Equality?* London: Palgrave Macmillan.
- Walker, A., Wong, C. (2005). *East Asian Welfare Regimes in Transition: From Confucianism to Globalisation*. Bristol: The Policy Press.

## THE IMPORTANCE OF CONFUCIANISM IN THE FORMATION OF THE WELFARE STATE: THE CASE OF EAST ASIA

### Giedrė Svirbutaitė-Krutkienė

#### Summary

Confucianism is considered by many Western and Eastern scholars to be a major part of the cultural heritage in East Asian countries. Some analysts, emphasising the importance of Confucianist principles in shaping the development of social welfare, attach importance to unique aspects of welfare agreements in East Asia. It is argued that Confucian traditions have helped East Asian countries achieve rapid economic growth, and that Confucian culture has had a profound impact on the Asian welfare model.

Despite some differences between the political, social and economic systems of East Asian states, studies of welfare states in the region have shown that East Asian countries, while having some elements of liberal or conservative models, do not fit any of G. Esping-Andersen's three welfare state models (types), and should therefore form a separate welfare state model. Some characteristics of Confucian culture, such as hard work, productivity, efficiency and others, have allowed East Asian governments to maintain welfare systems at a very low cost compared to Western countries. Along with the effort to analyse the policies of the welfare state in the context of Confucianism, there are good reasons to examine the significance of Confucianism and its influence on the ideology of welfare.

This article raises the research question: what is the importance of Confucianism in the formation of the welfare state in the East Asia region? It is important to emphasise that there are other possible perspectives for describing, classifying and conceptualising the characteristics of social policy models and welfare systems in East Asian states; however, this article focuses only on Confucianism. The aim of the article is to examine ways of expressing Confucianism and its influence on the formation of the welfare state in the East Asia region. To achieve this aim, the following tasks are formulated: 1) to define the model of the East Asian welfare state, and to identify its essential features; and 2) after reviewing the circumstances of the occurrence of Confucianism, to evaluate its influence on the formation of the welfare state in East Asia. The author provides insights not only of a gnoseological but also an axiological (values) nature, by using methods of synthesis and descriptive analysis, based on scientific literature and foreign research material.

The article argues that, despite some differences between the political, social and economic systems of East Asian states, studies of welfare states in the region have shown that East Asian countries, while having some elements of liberal or conservative models, do not correspond to any of the three Esping-Andersen welfare state models (types), and should therefore form a separate, welfare state model.

The article shows that the Confucian welfare state is characterised by low state intervention and investment in social welfare, relatively strong family ties, and emphasis on family responsibilities and duties in solving social problems, where social needs are met mainly by caring for and supporting individual families, as well as familiarity, community and collective order.

The influence of Confucianism has led to the promotion of a three-tier social assistance system that includes family, community and governmental layers, in descending order of priority, with the family as the main pillar of the assistance system.

## KONFUCIANIZMO REIKŠMĖ FORMUOJANT GEROVĖS VALSTYBĘ: RYTŲ AZIJOS...

It concludes that, when analysing the case of East Asia, it would be most correct to say that despite urbanisation, industrialisation, economic globalisation, and other social, political and economic forces, the influence of Confucianism as a part of the cultural heritage remains, and that welfare state policy and culture are inextricably linked.

**Svirbutaitė-Krutkienė** – magistrė (socialiniai mokslai – ekonomika), doktorantė (socialiniai mokslai – vadyba), Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo institutas

El. paštas: [giedre.svirbutaite@gmail.com](mailto:giedre.svirbutaite@gmail.com)